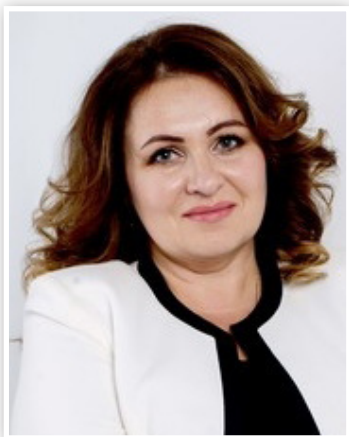

UDC 37.041:37.013.77:37(477)(09)

DOI: [https://doi.org/10.63437/3083-6425-2026-2\(101\)-16](https://doi.org/10.63437/3083-6425-2026-2(101)-16)**Бурлаєнко Тетяна,**

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
старший науковий співробітник відділу проєктування розвитку обдарованості,
Інститут обдарованої дитини НАПН України,
Київ, Україна

Burlaenko Tetiana,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Senior Researcher of the Department of Giftedness Development Design,
Institute of Gifted Child of the NAES of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-5734-4611>

КОНЦЕПТ УЧНІВСЬКОЇ АВТОНОМІЇ В КОНТЕКСТІ ПЕРСОНАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ: АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

Анотація.

У статті здійснено аналіз концепту учнівської автономії в контексті персоналізованого навчання в сучасному українському педагогічному дискурсі. Визначено сутність поняття «персоналізоване навчання», що розглядається як модель організації освітнього процесу, яка передбачає адаптацію змісту, методів і темпу навчання до індивідуальних особливостей здобувача освіти. На відміну від традиційної моделі, у центрі персоналізованого навчання перебуває не передача знань, а розвиток особистості учня та його активної позиції в освітньому процесі. Зазначено, що «учнівська автономія» дає змогу здобувачу освіти брати на себе відповідальність за власне навчання для задоволення власних потреб і досягнення цілей, що призводить до готовності та здатності діяти самостійно або у співпраці з іншими як соціально адаптована особистість. Обґрунтовано взаємозв'язок між персоналізацією освітнього процесу та розвитком суб'єктності учня. Окреслено особливості трактування автономії в умовах цифровізації освіти, реалізації концепції Нової української школи та поширення змішаного навчання. Проаналізовано сучасні українські наукові підходи до організації персоналізованого навчання та розвитку самостійності здобувачів освіти. Виокремлено низку педагогічних умов, необхідних для формування автономії учнів у контексті персоналізованого навчання, зокрема демократизацію взаємин між учителем і учнем, використання рефлексивних практик, розвиток стратегій навчання, варіативність освітнього середовища, організація проєктної та групової діяльності.

Ключові слова: персоналізоване навчання; учнівська автономія; педагогічний дискурс; індивідуальна освітня траєкторія; цифровізація освіти; Нова українська школа.

THE CONCEPT OF STUDENT AUTONOMY IN THE CONTEXT OF PERSONALIZED LEARNING: ANALYSIS OF UKRAINIAN PEDAGOGICAL DISCOURSE

Summary.

The article analyzes the concept of student autonomy in the context of personalized learning in modern Ukrainian pedagogical discourse. The essence of the concepts of "personalized learning" is determined, which is considered as a model of organizing the educational process, which involves adapting the content, methods and pace of learning to the individual characteristics of the learner. Unlike the traditional model, the focus of personalized learning is not the transfer of knowledge, but the development of the student's personality and his active position in the educational process. "Student autonomy", which allows the learner to take responsibility for his own learning to meet his own needs and goals, which leads to the readiness and ability to act independently or in cooperation with others as a socially adapted person. The relationship between the personalization of the educational process and the development of student subjectivity is substantiated. The peculiarities of the interpretation of autonomy in the context of the digitalization of education, the implementation of the concept of the New Ukrainian School and the spread of blended learning are outlined. Modern Ukrainian scientific approaches to the organization of personalized learning and the development of independence of education seekers are analyzed. A number of pedagogical conditions necessary for the formation of student autonomy in the context of personalized learning are identified, in particular,

the democratization of teacher-student relationships, the use of reflective practices, the development of learning strategies, the variability of the educational environment, the organization of project and group activities.

Keywords: *personalized learning; student autonomy; pedagogical discourse; individual educational trajectory; digitalization of education; New Ukrainian School.*

Постановка проблеми. Сучасний дискурс вітчизняної педагогічної науки зосереджений на пошуку та теоретичному обґрунтуванні оптимальних стратегій імплементації інноваційних освітніх моделей. Пріоритетним завданням таких моделей є забезпечення ефективного розвитку ключових компетентностей здобувачів, зокрема здатності до навчання впродовж життя та наукової грамотності як фундаментального складника когнітивного розвитку.

Результати аналізу науково-методичного доробку засвідчують, що процес генезису базових компетентностей детермінується сукупністю екзогенних та ендогенних чинників, специфікою перцепції інформації, а також рівнем залученості суб'єктів навчання до активних видів діяльності. Системна складність формування окреслених конструктів зумовлює необхідність валідації специфічних педагогічних моделей і проектування відповідного організаційно-педагогічного середовища.

Сучасна система освіти України зазнає суттєвих трансформацій, пов'язаних із цифровізацією освітнього середовища, упровадженням компетентнісного підходу та необхідністю адаптації навчального процесу до індивідуальних потреб здобувачів освіти. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема персоналізованого навчання як освітньої моделі, що орієнтується на унікальні потреби, інтереси та здібності учня.

Особливої актуальності проблема учнівської автономії набуває в умовах цифрової трансформації освіти. Використання онлайн-платформ, дистанційного навчання, цифрових ресурсів та індивідуальних освітніх маршрутів вимагає від учнів високого рівня самостійності та відповідальності.

Одним із ключових результатів персоналізованого навчання є формування учнівської автономії – здатності здобувача освіти самостійно планувати, організовувати та оцінювати власну навчальну діяльність. Сучасний український педагогічний дискурс дедалі частіше пов'язує автономію учня з суб'єктністю, саморегуляцією, відповідальністю та розвитком індивідуальної освітньої траєкторії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасної української педагогічної літератури засвідчує, що персоналізоване навчання та учнівська автономія є взаємопов'язаними феноменами. Персоналізація освітнього процесу забезпечує можливість для розвитку самостійності учнів, а автономія водночас виступає необхідною умовою ефективної персоналізації навчання.

Важливу роль у цьому процесі відіграють цифрові технології та системи адаптивного навчання.

Використання штучного інтелекту (ШІ), цифрових платформ і хмарних технологій дає змогу створювати індивідуалізовані освітні маршрути, що сприяють розвитку саморегуляції та навчальної мотивації учнів.

Генезис концепції персоналізованого навчання в українському педагогічному дискурсі безпосередньо пов'язаний із розвитком теорій індивідуалізації та диференціації. Ретроспективний аналіз наукових розвідок засвідчує фундаментальну роль психологічного компонента в еволюції цих підходів. Зокрема, у працях Н. Дічек ґрунтовно експліковано внесок вітчизняної психологічної школи другої половини ХХ ст. у методологію індивідуалізації навчання. Дослідницею доведено, що вивчення когнітивних процесів (пам'яті, мислення), мотиваційної сфери та креативного потенціалу особистості стало підґрунтям для розроблення сучасних адаптивних освітніх систем.

Сучасні моделі навчання досліджувалися такими науковцями, як С. Алексєєва, Н. Арістова, О. Боднар, Т. Бурлаєнко, В. Грубінко, О. Дубініна, О. Ковальова, О. Малихін, А. Степанюк, Г. Омеляненко, О. Рудакова, О. Топузов та ін. Значення наукових методів навчання в підготовці здобувачів освіти розглядали О. Ануфрієва, А. Айламазян, І. Волощук, В. Киричук, В. Мадзігон, В. Мелешко, Я. Рудик, Л. Яременко та ін. Зокрема Т. Бурлаєнко та О. Дубініна розглядають «педагогічні умови» як обставини, що сприяють ефективному формуванню ключових компетентностей здобувачів освіти.

У сучасному українському освітньому просторі проблема автономії набуває особливого значення також у зв'язку з поширенням дистанційного та змішаного навчання. Умови воєнного стану та цифрової трансформації освіти актуалізували необхідність розвитку в учнів умінь самостійно організовувати навчальну діяльність, працювати з інформацією та приймати освітні рішення.

Метою нашого дослідження передбачено аналіз концепту учнівської автономії в контексті персоналізованого навчання в сучасній українській педагогічній літературі.

Відповідно до мети визначено такі завдання: здійснити аналіз теоретичних аспектів досліджуваної проблеми; визначити педагогічні умови впровадження моделі учнівської автономії в контексті персоналізованого навчання.

Для реалізації мети дослідження використано комплекс таких методів, зокрема: аналіз наукової літератури, синтез, порівняння, узагальнення практичного досвіду; термінологічний аналіз для

визначення сутності й змісту моделі формування автономії учнів у контексті персоналізованого навчання.

Виклад основного матеріалу. Сучасні трансформації освітнього простору пов'язані з цифровізацією, гуманізацією освіти та переходом до компетентнісної парадигми, актуалізують проблему персоналізованого навчання та розвитку учнівської автономії. У центрі сучасної освітньої моделі перебуває особистість здобувача освіти, його індивідуальні потреби, освітні запити, мотивація та здатність до самостійного навчання. Саме тому концепт учнівської автономії набуває особливого значення як ключова умова ефективної персоналізації освітнього процесу.

Поняття учнівської автономії в українському педагогічному дискурсі тлумачиться як здатність особистості до самостійного управління власним навчанням, прийняття рішень і відповідальності за результати освітньої діяльності. Автономія передбачає розвиток рефлексії, самоконтролю, критичного мислення та навичок самоосвіти.

У контексті концепції Нової української школи (НУШ) автономію учня розглядають як важливий компонент компетентнісного підходу. Учень перестає бути об'єктом педагогічного впливу та набуває статусу активного суб'єкта освітнього процесу.

Науковці також акцентують на тому, що автономія формується через створення освітнього середовища, у якому учень має право на вибір, помилку, рефлексію та власну освітню траєкторію. Саме тому персоналізоване навчання створює оптимальні умови для розвитку автономності здобувачів освіти.

Персоналізоване навчання передбачає адаптацію змісту, методів, темпу та форм організації навчальної діяльності до індивідуальних особливостей учня. Водночас така модель освіти неможлива без формування автономності здобувача освіти, його готовності брати відповідальність за власне навчання, здійснювати вибір освітньої траєкторії, рефлексувати власні результати та самостійно організовувати пізнавальну діяльність.

Персоналізація в процесі навчання не може відбутися без розширення можливостей взаємин між дитиною та вчителем. Здобувач освіти, як суб'єкт освіти, є центром уваги вчителя. Процес індивідуалізації враховує рівень розвитку та потреби дитини, диференціюючи методи навчання.

Поняття автономії вперше ґрунтовно було визначено А. Холеком [9], який трактував її як здатність учня брати відповідальність за власне навчання. Автономний учень здатен: визначати власні освітні цілі; добирати навчальні стратегії; здійснювати самооцінювання; контролювати результати навчальної діяльності; рефлексувати власний поступ.

Вітчизняні дослідники наголошують, що автономія є не лише набором навчальних умінь, а й психологічною готовністю до незалежного навчання, критичного мислення та прийняття рішень.

У контексті сучасної педагогіки автономію розглядають як динамічну характеристику особистості, що залежить від мотивації, віку, рівня підготовки, освітнього середовища та соціального контексту. Причому автономія не означає повної ізоляваності учня від учителя. Навпаки, роль педагога трансформується: він стає фасилітатором, консультантом, наставником та організатором освітнього середовища.

Дослідники виокремлюють такі характеристики автономного учня, як: здатність до самостійного планування навчання; рефлексивність; відповідальність за результати; готовність до співпраці; критичне мислення; навички самооцінювання; здатність до саморегуляції.

На думку М. Лайзерович, автономія сприймається як незалежність у думках і діях [11]. Натомість П. Бенсон визначає автономію як «здатність контролювати власне навчання» [8]. Підкреслюючи людську автономію, К. Войтила пише: «Завдяки самовизначенню кожна людина фактично керує собою, фактично здійснює ту специфічну владу над собою, яку ніхто інший не може здійснювати чи виконувати. Середньовічні мислителі висловлювали це фразою «*persona est alteri incommunicabilis*» (К. Войтила «Особа і вчинок», 1969). Людина, яка є суб'єктом власних дій, людина, яка творить, є автономною. Автономію можна розуміти як здатність долати природну необхідність та можливість діяти всупереч детермінантам людської поведінки [7].

Особиста автономія пов'язана з розвитком внутрішнього контролю, здатності взаємодіяти з іншими, що призводить до співпраці в межах соціальних груп. Автономія є важливою для розвитку зрілої особистості, яка характеризується: постійним відчуттям саморозвитку; підтримкою теплих емоційних стосунків з іншими; відчуттям емоційної безпеки, тобто володіння власними цінностями, емоційною приналежністю та сенсом; реалістичне сприйняття себе та інших; здатність досягати та передбачати успіхи, а також протистояти катастрофам і невдачам у житті [14].

Водночас А. Авірам [7] наголошує, що освіта, зосереджена на персоналізованій автономії, дає змогу людині робити вибір з усіма його наслідками, що може, однак, призвести до обмеження або позбавлення автономії. Автономія в освіті, на нашу думку, це готовність брати на себе відповідальність за власне навчання для задоволення власних потреб і досягнення цілей, що сприяє готовності та здатності діяти самостійно або у співпраці з іншими як соціально адаптована особистість.

У цьому контексті теорія самовизначення може бути корисною як підхід, що використовує емпіричні методи для вивчення ролі мотиваційних ресурсів учнів у залученні та функціонуванні в класі. Це важливе теоретичне підґрунтя, що пояснює, як підтримувати внутрішню мотивацію.

Водночас А. Студенська [14] наголошує, що автономний учень – це той, хто бере на себе відповідальність, а не є пасивним і залежним від вчителя. Чи можливо це в польських школах з їхніми традиційними ролями учня та вчителя? Автономію в навчанні (самоконтроль, взяття на себе відповідальності за процес навчання, розроблення власної стратегії навчання, самостійне навчання) можна пов'язати з навчанням протягом усього життя, що можна визначити як надання учням здатності продовжувати навчання, розвивати інтереси та мотивувати себе до навчання.

Автономія в навчанні також дуже часто використовується у викладанні іноземних мов. На думку Х. Кодзіми [10], прагнення до автономії передбачає поступове відкриття та усвідомлення власних можливостей та обставин, а також вибір того, що здається найбільш доцільним з точки зору особистісного вдосконалення в іноземній мові.

Добре спланований процес навчання та викладання має вирішальне значення для автономності та індивідуалізації учнів, а вибір відповідних методів може мотивувати учнів до активності, що дає їм змогу досягати своїх цілей. Одним із методів, що робить особливий акцент на самостійності, діяльності та індивідуалізації учнів, є метод М. Монтессорі. Головні припущення полягають у тому, що освіта полягає в задоволенні потреб учня, а дитина є суб'єктом дії [12]. Інший метод – це метод проєктів, що підкреслює інтерес, активність, незалежність та відповідальність учасників, даючи їм змогу бути агентами/діячами з автономією у своєму навчанні. Ми також можемо виділити метод дослідження, що дає змогу учасникам працювати у власному темпі, досліджувати світ через власні органи чуття, спостерігати, розвивати процеси пам'яті, розмірковувати, формулювати висновки, ділитися спостереженнями та порівнювати результати дослідження з іншими учасниками або вчителями, щоб наблизитися до істини. Окрім того, варто виокремити диференційоване навчання, яке також називають багаторівневим і яке є системою як індивідуальної, так і колективної диференційованої роботи. Ще один метод – це глотидактика, метод вивчення мови, що готує дитину до навчання читання, письма та лічби.

Форма роботи, що допомагає в автономній персоналізації, – це групування дітей різного віку. Участь дітей у різновікових групах позитивно впливає на їхній соціальний, емоційний та інтелектуальний розвиток. Досвід вчителів і методи, що використовуються на практиці, що

виключають поділ дітей за датою народження, свідчать про те, що розподіл дітей на групи, диференційовані за віком, підтримує індивідуалізацію та персоналізацію освіти та виховання.

У психолого-педагогічній літературі персоналізація розглядається як процес, спрямований на розвиток особистості, її самореалізацію та самовизначення. Зокрема О. Братанич [1] визначає персоналізацію як педагогічний процес, що забезпечує становлення особистості через діяльність, спілкування, розвиток самостійності та потребу в самореалізації.

На думку дослідниці, персоналізація освітнього процесу передбачає: створення умов для розвитку самостійності; стимулювання потреби в самореалізації; формування здатності до персоналізації; організацію навчання на засадах партнерства та діалогічності.

Особливу увагу науковці приділяють відмінності між індивідуалізацією та персоналізацією навчання. Якщо індивідуалізоване навчання орієнтується переважно на врахування індивідуальних особливостей учня, то персоналізоване навчання охоплює не лише когнітивну, а й емоційно-ціннісну сферу особистості.

Важливою ознакою персоналізованого навчання, на нашу думку, є можливість учня впливати на власну освітню траєкторію, вибір методів навчання, темпу роботи та способів досягнення результатів. У цьому контексті автономія учня стає базовим елементом персоналізованої освіти.

Враховуючи вищезазначене, можемо констатувати, що учнівська автономія є основою персоналізованого навчання. Персоналізоване навчання безпосередньо пов'язане з розвитком автономії учня, оскільки саме автономний здобувач освіти здатний усвідомлено вибудовувати власну освітню траєкторію. В умовах персоналізації учень виступає не пасивним об'єктом педагогічного впливу, а активним суб'єктом освітнього процесу. У такій моделі навчання учнівська автономія проявляється через: самостійний вибір способів навчання; участь у визначенні освітніх цілей; здатність до самоорганізації; використання індивідуальних стратегій навчання; рефлексію власного прогресу; відповідальність за результати діяльності.

Аналіз наукових джерел дає змогу виокремити низку педагогічних умов, необхідних для формування автономії учнів у контексті персоналізованого навчання:

– *демократизація взаємин між учителем і учнем*, де освітній процес має ґрунтуватися на партнерстві, довірі та діалозі. Учитель має створювати умови для активної участі учнів у прийнятті рішень щодо навчання;

– *використання рефлексивних практик*, зокрема самооцінювання, портфоліо, рефлексивні бесіди та аналіз власного освітнього поступу;

– *розвиток стратегій навчання*, який передбачає навчання учнів ефективним когнітивним і метакогнітивним стратегіям: плануванню, моніторингу, самооцінюванню та самоконтролю;

– *варіативність освітнього середовища*, адже персоналізоване навчання потребує гнучких освітніх ресурсів, можливості вибору завдань, темпу роботи та форматів діяльності;

– *організація проєктної та групової діяльності*: проєктне навчання, робота в парах і групах сприяють розвитку відповідальності, ініціативності та навичок співпраці.

Отже, концепт учнівської автономії є одним із ключових компонентів персоналізованого навчання. Автономія учня є не лише умовою ефективного освітнього процесу, а й важливим чинником формування особистості, здатної до саморозвитку, критичного мислення та навчання впродовж життя.

Персоналізоване навчання створює умови для розвитку суб'єктності учня, його активної позиції у здобутті знань та побудові індивідуальної освітньої траєкторії. Водночас реалізація такої моделі освіти потребує переосмислення ролі вчителя, створення гнучкого освітнього середовища та впровадження педагогічних технологій, спрямованих на розвиток самостійності, рефлексії та відповідальності здобувачів освіти.

Таким чином, формування учнівської автономії можна розглядати як стратегічний напрям модернізації сучасної освіти, що відповідає викликам

інформаційного суспільства та концепції освіти впродовж життя.

Висновки. У межах цього дослідження нами уточнено поняття «учнівської автономії», що постає як готовність брати на себе відповідальність за власне навчання для задоволення власних потреб і досягнення цілей, що призводить до готовності та здатності діяти самостійно або у співпраці з іншими як соціально адаптована особистість «персоналізація», яка розглядається як процес, спрямований на розвиток особистості, її самореалізацію та самовизначення.

Отже, сучасний український педагогічний дискурс розглядає персоналізоване навчання як одну з провідних освітніх парадигм XXI століття. У центрі цієї моделі перебуває учень як активний суб'єкт освітнього процесу, здатен до самостійного управління власним навчанням.

Учнівська автономія постає важливим результатом персоналізованого навчання та одночасно умовою його ефективної реалізації. Розвиток автономії пов'язується з формуванням відповідальності, саморегуляції, критичного мислення та здатності до побудови індивідуальної освітньої траєкторії. Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні практичних механізмів розвитку автономії учнів у цифровому освітньому середовищі та аналізі ефективності адаптивних технологій у процесі персоналізації навчання з використанням генеративного штучного інтелекту.

Використані літературні джерела

1. Братанич О. Персоналізація освітнього процесу у вищій школі як психолого-педагогічна проблема. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. № 1. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2009.188256>.
2. Герега Б. Від теоретичних моделей персоналізованого навчання до вимог до освітнього програмного забезпечення на основі штучного інтелекту в інклюзивній освіті. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2026. Вип. 222. С. 82–87. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2026-1-222-82-87>.
3. Дубініна О., Бурлаєнко Т. Спадщина Марії Гжегожевської в моделях спеціалізованої освіти як шлях до формування наукової компетентності здобувача освіти. *Вісник післядипломної освіти: збірник наукових праць. Серія «Педагогічні науки»*. 2023. Вип. 26 (55). С. 104–122. DOI: [https://doi.org/10.58442/2218-7650-2023-26\(55\)-104-122](https://doi.org/10.58442/2218-7650-2023-26(55)-104-122).
4. Кремень В. Г., Луговий В. І., Топузов О. М., Сисоєва С. О., Ляшенко О. І., Максименко С. Д., Ничкало Н. Г., Саух П. Ю., Березівська Л. Д., Бех І. Д., Биков В. Ю., Гальченко М. С., Засенко В. В., Калашнікова С. А., Кириченко М. О., Лук'янова Л. Б., Панок В. Г., Радкевич В. О., Савченко О. Я., Слюсаревський М. М., Сухомлинська О. В. *Енциклопедія освіти. Нац. акад. пед. наук України*. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
5. Овчарук О. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
6. Проєкт Закону про основні засади формування та реалізації пріоритетних напрямів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73410.
7. Aviram A. Beyond Constructivism: Autonomy-Oriented Education. *Conflicting Philosophies of Education in Israel/Palestine* / Ed. by I. Gur-Ze'ev. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 2000. P. 465–489. DOI: https://doi.org/10.1007/978-94-017-1137-1_7.
8. Benson P. *Teaching and researching autonomy*. London: Pearson Education, 2011. 288 p.
9. Holec H. *Autonomy and foreign language learning*. Council of Europe. Oxford: Pergamon Press, 1981. 53 p.
10. Kojima H. *Advising for Teacher Autonomy in the Practice of Collaborative, Autonomous, and Reflective Learning*. *Autonomy in Language Learning: Advising in Action* / Ed. by C. Ludwig, J. Mynard. Hong Kong: Candlin & Mynard ePublishing, 2018. P. 82–99.

11. Lejzerowicz M., Galbarczyk M. Szkoła a indywidualizacja. *Edukacja Humanistyczna*. 2018. № 1. S. 113–130.
12. Montessori M. Domy dziecięce. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak, 2005. 244 s.
13. Pytko L. Granice kontroli społecznej i autonomii osobistej młodzieży. *Opieka Wychowanie i Terapia*. 1995. № 1. S. 5–12.
14. Studenska A. Individual traits, environmental variables and students' perceptions of autonomous learning difficulty. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences: International Conference on Education and Educational Psychology (8th ICEEPSY)* / Ed. by Z. Bekirogullari, M. Y. Minas, R. X. Thambusamy. 2017. Vol. 31. P. 92–106. DOI: <https://doi.org/10.15405/epsbs.2017.10.10>

References

1. Brataných, O. (2019). Personalizatsiia osvitiuho protsesu u vyshchii shkoli yak psykholoho-pedahohichna problema [Personalization of the educational process in higher school as a psychological and pedagogical problem]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu – Collection of Scientific Papers of Uman State Pedagogical University*, (1), 1-10. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2009.188256> [in Ukrainian].
2. Hereha, B. (2026). Vid teoretychnykh modelei personalizovanoho navchannia do vymoh do osvitiuho prohramnogo zabezpechennia na osnovi shtuchnogo intelektu v inkluzyvni osviti [From theoretical models of personalized learning to the requirements for educational software based on artificial intelligence in inclusive education]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky – Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences*, (222), 82-87. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2026-1-222-82-87> [in Ukrainian].
3. Dubinina, O., & Burlaienko, T. (2023). Spadshchyna Marii Hzhhezhhevskoi v modeliakh spetsializovanoi osvity yak shliakh do formuvannia naukovo kompetentnosti zdobuvacha osvity [The heritage of Maria Grzegorzewska in specialized education models as a way to form the scientific competence of a learner]. *Visnyk pisladyplomnoi osvity: zbirnyk naukovykh prats. Serii «Pedahohichni nauky» – Bulletin of Postgraduate Education: Collection of Scientific Papers. Series "Pedagogical Sciences"*, 26(55), 104-122. DOI: [https://doi.org/10.58442/2218-7650-2023-26\(55\)-104-122](https://doi.org/10.58442/2218-7650-2023-26(55)-104-122) [in Ukrainian].
4. Kremen, V. H., Luhovyi, V. I., Topuzov, O. M., Sysoieva, S. O., Liashenko, O. I., Maksymenko, S. D., Nychkalo, N. H., Saukh, P. IU., Berezivska, L. D., Bekh, I. D., Bykov, V. IU., Halchenko, M. S., Zasenka, V. V., Kalashnikova, S. A., Kyrychenko, M. O., Lukianova, L. B., Panok, V. H., Radkevych, V. O., Savchenko, O. IA., Sliusarevskyi, M. M., & Sukhomlynska, O. V. (2021). *Entsyklopedia osvity [Encyclopedia of Education]* (2nd ed.). Kyiv. 1144 p. [in Ukrainian].
5. Ovcharuk, O. (Ed.). (2004). *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovy dosvid ta ukraiynski perspektyvy: Biblioteka z osvitiuho polityky [Competency approach in modern education: World experience and Ukrainian perspectives: Library of educational policy]*. Kyiv. 112 p. [in Ukrainian].
6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2022). *Proekt Zakonu pro osnovni zasady formuvannia ta realizatsii priorytetnykh napriamiv naukovo, nauko-tekhnichnoi ta innovatsiynoi diialnosti v Ukraini [Draft Law on the basic principles of formation and implementation of priority areas of scientific, scientific-technical and innovative activity in Ukraine]*. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73410 [in Ukrainian].
7. Aviram, A. (2000). Beyond Constructivism: Autonomy-Oriented Education. In I. Gur-Ze'ev (Ed.), *Conflicting Philosophies of Education in Israel/Palestine* (pp. 465-489). DOI: https://doi.org/10.1007/978-94-017-1137-1_7.
8. Benson, P. (2011). *Teaching and researching autonomy*. London. 288 p.
9. Holec, H. (1981). *Autonomy and foreign language learning*. Oxford. 53 p.
10. Kojima, H. (2018). Advising for Teacher Autonomy in the Practice of Collaborative, Autonomous, and Reflective Learning. In C. Ludwig & J. Mynard (Eds.), *Autonomy in Language Learning: Advising in Action* (pp. 82-99).
11. Lejzerowicz, M., & Galbarczyk, M. (2018). Szkoła a indywidualizacja [School and individualization]. *Edukacja Humanistyczna – Humanistic Education*, (1), 113-130.
12. Montessori, M. (2005). *Domy dziecięce [Children's houses]*. Warszawa. 244 p.
13. Pytko, L. (1995). Granice kontroli społecznej i autonomii osobistej młodzieży [Limits of social control and personal autonomy of youth]. *Opieka Wychowanie i Terapia – Care, Education and Therapy*, (1), 5-12.
14. Studenska, A. (2017). Individual traits, environmental variables and students' perceptions of autonomous learning difficulty. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences: International Conference on Education and Educational Psychology (8th ICEEPSY)*, 31, 92-106. DOI: <https://doi.org/10.15405/epsbs.2017.10.10>.

Прийнято 16 квітня 2026 року.

Затверджено 14 травня 2026 року.

Опубліковано 31 травня 2026 року.

Матеріал ліцензується на умовах міжнародної ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).